

Тяжкороб І. В.

*к.е.н., доцент, кафедра фінансів та фінансово-економічної безпеки,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Львівський навчально-науковий
інститут, Україна;
e-mail:nosach78@rambler.ru*

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУБРЕГІОНАЛЬНИХ ФОРМ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано досвід функціонування субрегіональних форм територіальної організації, створених за ініціативою державних органів влади, органів місцевого самоврядування та за спільною ініціативою державних органів влади та органів місцевого самоврядування. З'ясовано, що, як для федеративних, так і унітарних держав, необхідність формування субрегіонів полягає у комплексному вирішенні завдань щодо розвитку не тільки території, а й регіону і, навіть, країни. Запропоновано при утворенні субрегіонів враховувати специфічні особливості територій, які до нього входитимуть, інтереси економічних агентів, зосереджених на цих територіях, та формувати стратегічне бачення субрегіону як цілісної міжтериторіальної спільноти. Це дозволить забезпечити довгостроковість багаторівневих відносин субрегіонального об'єднання та сприятиме розвитку регіону.

Ключові слова: субрегіональні форми територіальної організації, регіон, розвиток, територія, стратегічне планування.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 16.

Tyazhkorob I. V.

*Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Department of Finances and Financial-Economic Safety, Banking University,
Lviv Institute, Ukraine;
e-mail:nosach78@rambler.ru*

ANALYSIS OF PRACTICE OF FUNCTIONING SUBREGIONAL FORMS OF TERRITORIAL ORGANIZATION

Abstract. The article analyzes the experience of sub regional forms of territorial organization, created on the initiative of public authorities, local authorities and with the joint initiative of the public authorities and local governments. It is found out that for the federal and unitary states forming necessity subregions consists in the complex decision of tasks on development not only of territory, but region and country. Proposed the formation of sub regions to take into account the specific features of territories, which to him will include the interests of economic agents focused on these areas, and to form a strategic vision of the sub region as an integrated inter-territorial community. This will ensure the long-term multi-level sub regional association relations and promote development.

Keywords: subregional forms of territorial organization, region, development, territory, strategic planning.

JEL Classification: O 18, R 00, R 10, R 12.

Formulas: 0; fig. 0; tabl. 0; bibl.: 16.

Тяжкороб І. В.

*к.э.н., доцент, кафедра финансов и финансово-экономической
безопасности,
ГВУЗ «Университет банковского дела», Львовский учебно-научный
институт, Украина;
e-mail:nosach78@rambler.ru*

АНАЛИЗ ПРАКТИКИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СУБРЕГИОНАЛЬНЫХ ФОРМ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Аннотация. В статье проанализирован опыт функционирования субрегиональных форм территориальной организации, созданных по инициативе государственных органов власти, органов местного самоуправления и по общей инициативе государственных органов власти и органов местного самоуправления. Выяснено, что, как для федеративных, так и унитарных государств, необходимость формирования субрегионов заключается в комплексном решении задач по развитию не только территории, но и региона и, даже, страны. Предложено при образовании субрегионов учитывать специфические особенности входящих в него территорий, интересы экономических агентов, сосредоточенных на этих территориях, и формировать стратегическое виденье субрегиона как целостного межтерриториального сообщества. Это позволит обеспечить долгосрочность многоуровневых отношений субрегионального объединения и будет способствовать развитию региона.

Ключевые слова: субрегиональные формы территориальной организации, регион, развитие, территория, стратегическое планирование.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 16.

Вступ. В умовах ринкової економіки відбувається еволюція структурної організації господарського простору країни та її регіонів. Вона обумовлена зміною характеру господарсько-економічних зв'язків між економічними агентами територій, виникненням нових міжтериторіальних завдань, вирішення яких потребує консолідації зусиль та ресурсів не тільки держави та органів місцевого самоуправління, а й населення, господарюючих суб'єктів. На сучасному етапі регіонального розвитку спостерігається поступова інституціоналізація міжтериторіальних відносин нового формату. В результаті з'являються міжтериторіальні об'єднання субрегіонального рівня управління. В практиці регіонального управління субрегіональний рівень вбудовано поки що епізодично. Водночас територіальний чинник, в тому числі існування міжтериторіальних (міжмуніципальних) об'єднань, є одним із основних чинників розвитку регіону. Його позитивний вплив реалізується через певні інструменти управління, серед яких чільне місце займає стратегічне планування. Тому актуальним є аналіз ефективності функціонування субрегіональних форм територіальної організації та критичне осмислення набутого вітчизняного досвіду задля подальшого впровадження інструментарію стратегічного управління субрегіонами України.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Не дивлячись на те, що субрегіон є новою формою структурної організації господарського простору регіону, у науковій літературі вже існує доволі велика кількість наукових напрацювань, присвячених особливостям його формування, функціонування та управління [1-16 та ін.]. В своїх роботах дослідники акцентують увагу, переважно, на таких формах субрегіональних утворень, як агломерації та кластери. Безперечно, агломераційний та кластерний підходи є інноваційними інструментами розвитку як економіки певного регіону, так і країни в цілому. Разом з тим існують й такі форми субрегіональних утворень, як асоціації, управлінські округи та ін. Вони створені в результаті інших способів міжтериторіальної взаємодії та передбачають певні моделі управління

розвитком територій. Тому метою даної статті є аналіз практики функціонування субрегіональних форм територіальної організації, створених за ініціативою державних органів влади, органів місцевого самоврядування та за спільною ініціативою державних органів влади та органів місцевого самоврядування.

Для вирішення поставленого завдання використано наступні методи дослідження: історичний, логічний, узагальнення та порівняння.

Результати дослідження. У працях вітчизняних та зарубіжних вчених можна зустріти декілька синонімів терміну «субрегіон» – це й підрегіон [5], й середній ієрархічний рівень [4], й субрегіональний локалітет (локалізація) [8], й субрегіональна економічна система (підсистема) [8; 10; 12], й субрегіональна структура [10], й субрегіональне утворення [13] та ін.

Науковці розглядають поняття «субрегіон» з різних точок зору. Так, Є. Чернов, узагальнюючи досвід теоретичної інтерпретації регіональної історії, зазначає, що термін «субрегіон», як і термін «макрорегіон», є похідними від терміну «регіон», виступають його понятійними супутниками та можуть бути застосовані «за тієї лише необхідної умови, що вся ідеологія регіональної історії розповсюджується і на термінологічні супутники» [1].

Ю. Кисельов, досліджуючи засади геософічного районування, визначає субрегіон як значну за площею територію, що характеризується спільністю ландшафтного або етнічного середовища [2].

Близьке за змістом, однак більш повне формулювання цього поняття наводить З. Тітенко: «регіон (макрорегіон, субрегіон) – це органічна складова територіального устрою країни, яка виділяється за характерним поєднанням природно-ресурсних, історико-географічних, етнонаціональних і демографічних, економічних і культурних особливостей, має своє ядро – регіональний центр і обов'язково акцентує свою своєрідність з чітко визначеними функціями у формуванні господарського комплексу» [3]. Автор вважає, що формування субрегіонального (середнього) ієрархічного рівня має відбуватись на основі групування та агрегування територіальних громад та адміністративних районів за результатами аналізу відмінностей і подібності різних складових територіального розвитку [4].

Згідно європейської класифікації територій NUTS, головною ознакою якої є ступінь соціально-економічного розвитку територій, субрегіон або підрегіон представляє собою третій рівень адміністративно-територіального поділу країни з чисельністю населення від 0,15 млн. до 0,8 млн. осіб [5].

Зазначену класифікацію взято за основу визначення, сформульованого групою вчених під керівництвом В. Осипова: «субрегіон – це невід'ємна частина території регіону, що має певні відмінності від інших частин його території у географічному, економічному та соціальному сенсі та відповідає європейській класифікації NUTS». При цьому науковці віддають перевагу економічному аспекту субрегіону, пов'язаному з правовим, соціальним та містобудівним його розумінням [6].

Системний підхід до дослідження регіону та його внутрішньої структури використано у наступних трактуваннях. Зокрема, В. Бутиріна представляє

субрегіон як підсистему регіону, утворену шляхом поєднання територій з більш тісними та специфічними по відношенню до всього регіону в цілому взаємовідносинами, яка є засобом відображення особливостей територіальної диференціації природних, соціально-економічних умов життя, виробництва, політичних, економічних, соціальних, етнокультурних та екологічних процесів регіону [7]. Крім того, В. Прохорова, І. Натхо та М. Макарчук наголошують, що субрегіональні системи є похідними по відношенню до регіональних економічних систем та несуть по відношенню до своїх «материнських структур» певне функціональне навантаження, яке визначено пріоритетними потребами розвитку регіону [8; 10, с. 88; 12, с. 99].

І. Тажитдінов використовує не тільки системний, але й програмно-проектний підхід до управління регіоном. Тобто «під субрегіоном автор розуміє територіальну соціально-економічну систему (групу муніципальних утворень), яка виокремлюється за метою проектів, що реалізуються, та характером економічних відносин, що складаються в ній. Автор наголошує, що субрегіон є зоною консолідації повноважень, наявних потенціалу та ресурсів території для комплексного вирішення соціально-економічних проблем розвитку території регіону» [9, с. 193].

Отже, монографічний аналіз показав, що у наукових публікаціях поняття «субрегіон» розглядається з погляду геософічного районування, адміністративно-територіального устрою країни, регіональної історії та регіонального управління. Щодо сутності цього поняття, то субрегіон уявляється лише як територія або як економічна система. Водночас поняття «субрегіон», будучи похідним відносно поняття «регіон», можна також представити як економічний простір, як зовнішнє середовище, в якому існують, функціонують населення, господарюючі суб'єкти та органи управління. Тому під субрегіональною формою територіальної організації автор розумітиме частину економічного простору (середовища) території (регіону), в межах якої забезпечується взаємодія сукупності існуючих та функціонуючих елементів продуктивних сил на основі принципів стратегічного партнерства, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність як субрегіону, так і регіону в цілому.

Утворення у внутрішньому середовищі регіонів субрегіонів обумовлено принципом розвитку господарського простору країни, згідно якого найважливішим ресурсом всіх глибоких перетворень виступає організація самого господарського простору. Тобто джерелом ресурсів для модернізації регіональних економічних систем є організація взаємовідносин в їх внутрішньому середовищі [12, с. 94]. Підтвердженням тому є еволюція у господарському середовищі України та інших пострадянських країн, яка полягає у децентралізації влади, в зміні так званої стратегії «розширення» на стратегію «зосередження» [8, с. 122; 10, с. 90-91; 11, с. 180].

Стратегія «розширення» мала такі характерні ознаки, як висока розмірність територіальних систем; наявність у внутрішньому середовищі великої кількості взаємопов'язаних елементів різних типів з локальним цілями, однак без системного зв'язку, що спричиняло складність управління розвитком територіальних систем; наявність багатьох контурів управління та ієрархічність

структури даних систем, що обумовлювало значне запізнення координації та значну спонтанність розвитку при високій динамічності елементів; нечітка інституціональна визначеність стану елементів. На відміну від стратегії «розширення», стратегія «зосередження» дає можливість сконцентрувати зусилля на приращенні внутрішнього потенціалу території як цілісної системи зі своїми структурою, функціями, зв'язками із зовнішнім середовищем, історією, культурою, умовами життя населення [8, с. 122; 10, с. 90-91].

Передумовами виникнення субрегіональних економічних підсистем є також переплетіння процесів диференціації та інтеграції економічних відносин. З одного боку, виникнення субрегіональних систем означає поглиблення диференціації внутрішнього середовища економічної системи регіону, а з іншого – створює нові можливості для інтеграційної взаємодії на різних рівнях з метою підвищення ефективності відтворювальних процесів [10, с. 88-89].

Крім того, формуванню та розвитку субрегіонів сприяють масштаби адміністративного простору регіону; щільність населення, ресурсів, капіталу, трансакцій, інвестицій та інших соціально-економічних відносин; етнічна репрезентативність простору; природна комплементарність окремих територій по відношенню до інших соціально-економічних систем; некомплементарність окремих частин територіального простору [12, с. 98-99].

В цілому появу субрегіональних локалізацій можна пояснюють двома напрямками сучасної економічної науки – теорією контрактів та теорією економічної політики [8, с. 122]. Так, у відповідності з теорією контрактів територіальні економічні системи, як масштабні просторові суб'єкти ринкових зв'язків, зацікавлені у підвищенні своєї конкурентоспроможності. Тому для створення нових конкурентних переваг та зниження витрат вони прагнуть удосконалювати свою внутрішню структуру, знаходити та підкріплювати у своєму внутрішньому середовищі зони перспективного зростання. При цьому ними вирішується подвійне завдання: з одного боку, спиратися на зони зростання, як складаються природно та які мають достатній потенціал еволюції; з іншого боку – адекватно локалізувати такі зони у просторі регіону – субрегіональні зони, забезпечуючи їм необхідну свободу розвитку. Отримані таким чином конкурентні переваги реалізуються у контрактах, які укладаються регіоном із суб'єктами зовнішнього та внутрішнього середовища.

Теорія економічної політики полягає в тому, що при виділенні субрегіональних структур у просторі будь-якого регіону необхідно враховувати роль інституту влади, тобто потенціал економічної політики держави. Це обумовлено тим, що регіональні економічні системи існують не тільки у просторі ринку, а й у просторі соціально-економічних відносин. Разом з тим, будь-яка субрегіональна структура, побудована тільки адміністративним шляхом, без врахування потреб ринку, за вимогою «згори», не відрізнятиметься стійкістю та готова до дезінтеграції в разі кризи інституту влади [8, с. 122].

Слід відзначити, що субрегіон є гнучким адаптивним міжтериторіальним об'єднанням, яке має низку відмінних характеристик. Серед них: відносна рухливість кордонів; різні цілі формування субрегіону (наприклад, більш повне використання ресурсного потенціалу, економія на витратах, залучення

іноземних інвестицій та ін.); спосіб утворення («зверху вниз» по ініціативі регіональних органів влади (територіальний – економіко-географічний та адміністративний) або «знизу вверх» по ініціативі економічних резидентів території (економічний – кластерний)); характер економічних відносин, що складаються у субрегіоні; програмний характер управління та діяльності; відсутність ознак адміністративної одиниці (органу влади, бюджету, поточних зобов'язань); наявність вертикальних (між органами влади регіону та муніципальним утворенням) та горизонтальних (між органами влади, господарюючими суб'єктами та населенням) зв'язків при переважаючій ролі останніх [9, с. 191-193]. При цьому в залежності від типу міжтериторіального об'єднання будь-яка з наведених ознак може бути відсутньою [13].

Формування субрегіону виправдано в той мірі, в якій воно вносить свій вклад у підвищення ефективності та стійкості розвитку території, забезпечує зростання інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності [10, с. 88]. Його виникненню передували такі форми структурної організації територіального господарства, як асоціації учасників локальних ринків, що здатні забезпечити захист їх спільних інтересів шляхом взаємодії з територіальними органами влади та управління, та особливі економічні зони, що дозволяють реалізувати територіальні пріоритети в разі наявності сприятливих умов ефективного вкладення капіталу та прискорення економічного зростання [10, с. 90].

В даний час виділяють декілька типів утворень субрегіонального рівня, об'єднаних за критерієм «ініціатива утворення» [13]. Так, до першого типу відносять об'єднання, створені за ініціативою органів місцевого самоврядування або самооб'єднання (різні асоціації, спілки, взаємодія муніципалітетів в межах угод, контрактів), в них домінують економічні та соціальні інтереси. Зокрема, у Франції у міжмуніципальне співробітництво залучено абсолютну більшість комун та утворено понад 18 тисяч міжкомунальних синдикатів. Публічно-правові структури міжмуніципального співробітництва з власним податковим режимом існують практично на всій території країни [14]. Прикладом українського досвіду міжмуніципальної співпраці є створення у 2003 році внутрішньорегіональної Асоціації міст і територіальних громад «Регіональна агломерація «Дрогобиччина» (Львівська обл.). Асоціація стала одним з можливих механізмів вирішення спільних проблем незбалансованого розвитку громад агломерації. В результаті її діяльності напрацьовано низку спільних проектів, серед яких «Розроблення та впровадження рекреаційної інноваційної системи Дрогобиччини» [15, с. 44-45]. Проте, через відсутність єдиної стратегії розвитку, прийнятою усіма громадами та районною радою, а також особисті амбіції деяких місцевих політиків потенціал даного типу міжмуніципальних утворень майже не використовується.

До другого типу субрегіональних утворень належать об'єднання на основі зустрічних ініціатив органів державної влади та місцевого самоврядування (агломерації, кластери). Зокрема, одним із пріоритетних напрямків розвитку більшості регіонів України, узгоджених з Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року, є визначення

механізму стимулювання співробітництва територіальних громад шляхом об'єднання ресурсів, розробка планів розвитку міст та прилеглих до них населених пунктів і реалізація спільних проектів. По суті це означає використання агломераційного підходу в якості інструменту стратегічного планування регіонального простору, оскільки саме ресурсне тяжіння територій, як правило, розташованих навколо достатньо великого міста, і є ключовим принципом агломерації. Перша спроба створення субрегіону за підтримки державних органів влади відбулася ще у 2001 році та мала назву «Ірпенський експеримент» (субрегіон, розташований в Київській обл.). Через відсутність чіткого та повного комплексу законодавчих та нормативних актів щодо визначення меж субрегіону, розподілу майна, фінансів та інших аспектів його функціонування даний експеримент виявився невдалим [15, с. 42-44]. Проте, він створив прецедент до застосування та подальшого удосконалення механізмів міжмуніципальної взаємодії задля реалізації соціально-економічних інтересів територій та регіону в цілому.

Кластерний підхід також отримав широке розповсюдження у регіональному стратегічному плануванні. Він передбачає об'єднання територій на основі домінування економічних інтересів. Можливість створення галузевих та територіальних кластерів в якості одного з інструментів та механізмів стимулювання місцевого економічного розвитку зазначена у стратегіях соціально-економічного розвитку практично всіх українських регіонів. Наприклад, на основі кластерного підходу були розроблені Стратегічні плани підвищення конкурентоспроможності Таврійського субрегіону (міста Каховка, Нова Каховка, Берислав і Таврійськ, Каховський і Бериславський райони Херсонської обл.); субрегіону «Дніпро-Бузька золота дельта» (міста Херсон і Миколаїв, Білозерський, Голопристанський і Цюрюпинський райони Херсонської обл., Баштанський, Жовтневий і Миколаївський райони Миколаївської обл.); Одеського субрегіону (міста Одеса, Іллічівськ, Теплодар, Южний, а також Біляївський, Комінтернівський, Овідіопольський райони); Придунайського субрегіону (місто Ізмаїл та Болградський, Ізмаїльський, Кілійський, Кенійський, Тарабунарський райони); Центрально-Луганського субрегіону (міста Алчевськ, Брянка, Стаханів Луганської обл.); Північно-Західного субрегіону або субрегіону «Інноваційний Донбас» (міста Северодонецьк, Рубіжне, Лисичанськ та Кремінський район Луганської обл.); Центрально-Волинського субрегіону (Луцький та Ківерцівський райони Волинської обл., Здолбунівський та Рівненський райони Луцької обл.) [15]. Нажаль, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин стратегії таких субрегіонів, як Центрально-Луганський та Північно-Західний, не були до кінця реалізовані та кластерний підхід не був використаний в повній мірі. Проте, передумови та передбачувані результати формування і розвитку кластерів в інших субрегіонах підтверджують можливість використання кластерізації як нового, сучасного інструменту регіональної політики, що дозволить виявити «вузькі місця» у територіально-просторовій організації регіону та сприятиме вирівнюванню територіального розвитку.

Субрегіональні об'єднання третього типу формуються за ініціативою органів державної влади (управлінські округи, так звані міжтериторіальні

об'єднання «програмного управління»). Практика виділення такого субрегіонального простору реалізована в Україні у 2004-2011 рр. у формі Програми комплексного розвитку Українського Придунав'я. Результати реалізації програми довели, що при управлінні економікою субрегіону необхідним є використання субрегіонального планування для створення синергетичного ефекту від співпраці влади, науки, бізнесу, громади та населення за рахунок вивчення притаманних для субрегіону сфер розвитку та посилення значення інноваційних точок зростання [16].

Ефективність створення таких міжтериторіальних утворень доведено й в країнах пострадянського простору. Зокрема, в Росії результати реалізації програм розвитку депресивних територій Республіки Башкортостан засвідчили, що тільки консолідація повноважень, потенціалу та ресурсів влади, населення та господарюючих суб'єктів дозволяє забезпечити вирішення соціально-економічних проблем розвитку території регіону [9].

Щодо створення управлінських округів, то російський досвід їх функціонування показав різні результати. Однак, як зазначають дослідники, спільним недоліком такого субрегіонального управління є те, що механізми стратегічного планування залишилися не задіяними. Перш за все, це стосувалось формування бачення стратегічних перспектив розвитку округу як єдиного цілого, що переважало б просту суму цілей і задач розвитку муніципальних утворень, що до нього входили [13].

Висновки. Таким чином, аналіз практики функціонування міжтериторіальних об'єднань показав, що, як для федеративних, так і унітарних держав, створення субрегіонів полягає у необхідності комплексного вирішення завдань щодо розвитку не тільки території, а й регіону і, навіть, країни. Субрегіон є достатньо специфічним утворенням з точки зору управління, оскільки в процесі його функціонування переплітаються три рівня інтересів: муніципалітету, регіону і, власне, самого субрегіону. Лише за умови довгостроковості цих багаторівневих відносин субрегіональне об'єднання може сприяти регіональному розвитку. Тому при утворенні субрегіонів доцільно враховувати специфічні особливості територій, які до нього входитимуть (галузі спеціалізації, природно-кліматичні умови, історико-культурні особливості та ін.), інтереси економічних агентів, зосереджених на цих територіях, та формувати стратегічне бачення субрегіону як цілісної міжтериторіальної спільноти.

Література

1. Чернов, Е. А. Региональная история: опыт теоретической интерпретации [Текст] / Е. А. Чернов // Харківський історіографічний збірник. – 2006. – Вип. 8. – С. 38–48.
2. Кисельов, Ю. О. Засади геософічного районування [Електронний ресурс] / Ю. О. Кисельов // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2008. – № 824. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/VKhNU/Gge/2008_824/index.htm
3. Топчієв, О. Г. Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики [Текст] : навч.–метод. посіб. / О. Г. Топчієв, Т. М. Безверхнюк, З. В. Тітенко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с.
4. Тітенко, З. В. Основи методики суспільно-географічного дослідження адміністративно-територіального устрою обласного регіону [Електронний ресурс] / З. В.

Тітенко. – Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_15/osnovu%20metoduku%20sypilno-geografichnogo%20doslidjennya.pdf.

5. Формування регіональної політики: європейський досвід – уроки для України [Текст] // Національна безпека і оборона. – 2008. – № 4. – С. 3–11.

6. Осипов, В. М. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком [Електронний ресурс] / В. М. Осипов, І. Д. Півоварчук, І. Л. Парасюк. – Режим доступу:
http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSU_ekon/2011_1/11ovmurr.pdf.

7. Бутиріна, В. М. Формування субрегіонів як напрям підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної активності території [Текст] / В. М. Бутиріна // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 229. – С. 28–30.

8. Натхо, И. Ю. Субрегиональный компонент модернизации экономической системы региона [Текст] / И. Ю. Натхо, Н. М. Макачук // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2011. – № 3. – С. 120–127.

9. Тажитдинов, И. А. Субрегион как особое звено территориально-экономической системы: сущность, особенности функционирования и управления [Текст] / И. А. Тажитдинов // Вестник УГАТУ. – 2013. – Т. 17. – № 1 (54). – С. 191–197.

10. Прохорова, В. В. Субрегиональные структуры территориальной экономической системы [Текст] / В. В. Прохорова // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2010. – № 4. – С. 87–91.

11. Войнаренко, М. П. Використання кластерного сценарію при розробці субрегіональних стратегій підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів [Текст] / М. П. Войнаренко, Л. А. Богатчик // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 8 (158). – С. 171–182.

12. Прохорова, В. В. Структурные аспекты модернизации экономической системы региона [Текст] / В. В. Прохорова, Н. М. Макачук // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2010. – № 4. – С. 92–99.

13. Дорошенко, С. В. Концепция стратегии социально-экономического развития субрегионального образования [Електронний ресурс] / С. В. Дорошенко, А. Н. Третьяк, Е. А. Илинбаева // Региональная экономика и управление. – Режим доступу: <http://eee-region.ru/article/3807/>

14. Миронов, Н. Межмуниципальное сотрудничество: уроки французской модели [Текст] / Н. Миронов, П. Скоробогатый // Эксперт. – 2014. – № 20 (899). – С. 54–57.

15. Парасюк, І. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів [Електронний ресурс] / І. Парасюк. – Режим доступу:
http://www.auc.org.ua/sites/all/.../Subregional_Structures_Development_2012.pdf

16. Осипов, В. М. Синергетика субрегіональної взаємодії: економічний потенціал та форми регулювання [Електронний ресурс] / В. М. Осипов, О. О. Ворожейкін, І. Л. Парасюк // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 1 (2). – С. 151–155. – Режим доступу:
<http://economics.opu.ua/files/archive/2012/No1/151-155.pdf>

Стаття надійшла до редакції 25.04.2016

© Тяжкороб І. В.

References

1. Chernov, E. A. (2006). Regionalnaia istoriia: opyt teoreticheskoy interpretatsii. *Kharkivskiy istoriografichnyi zbirnyk*, 8, 38–48.

2. Kyselov, Yu. O. (2008). Zasady heosofichnogo raiunuvannia. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina*, 824. Available at http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/natural/VKhNU/Gge/2008_824/index.htm

3. Topchiiev, O. H., & Bezverkhniuk, T. M., & Titenko, Z. V. (2005). *Rehionalnyi rozvytok Ukrainy i stanovlennia derzhavnoi rehionalnoi polityky*. Odesa: ORIDU NADU.

4. Titenko, Z. V. (2008). *Osnovy metodyky suspilno-heohrafichnogo doslidzhennia administratyvno-terytorialnoho ustroiu oblasnoho rehionu*. Available at

http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nzvdpu_geogr/2008_15/osnovu%20metoduku%20sypilno-geografichnogo%20doslidjennya.pdf.

5. Formuvannia rehionalnoi polityky: yevropeyskyi dosvid - uroky dlia Ukrainy. (2008). *Natsionalna bezpeka i oborona*, 4, 3–11.

6. Osypov, V. M., & Pivovarchuk, I. D., & Parasiuk, I. L. (2011). *Stratehichne planuvannia yak efektyvnyi instrument upravlinnia rehionalnym rozvytkom*. Available at http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSU_ekon/2011_1/11ovmurr.pdf

7. Butyrina, V. M. (2012). Formuvannia subrehioniv yak napriam pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta investytsiinoi aktyvnosti terytorii. *Kultura narodiv Prychernomoria*, 229, 28–30.

8. Natxo, I. YU., & Makarchuk, N. M. Subregionalnyu komponent modernizatsii ekonomicheskoy sistemy regiona. *Vestnik Adygeiskogo gosudarstvennogo universiteta*, 3, 120–127.

9. Tazhitdinov, I. A. (2013). Subregion kak osoboe zveno territorialno-ekonomicheskoy sistemy: sushhnost, osobennosti funktsionirovaniia i upravleniia. *Vestnik UGATU*, 1 (17), 191–197.

10. Prokhorova, V. V. (2010). Subregionalnye struktury territorialnoy ekonomicheskoy sistemy. *Vestnik Adygeyskogo gosudarstvennogo universiteta*, 4, 87–91.

11. Voinarenko, M. P., & Bohatchyk, L. A. (2014). Vykorystannia klasternoho stsenariiu pry rozrobtsi subrehionalnykh stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ekonomiky rehioniv. *Aktualni problemy ekonomiky*, 8 (158), 171–182.

12. Prokhorova, V. V., & Makarchuk, N. M. (2010). Strukturnye aspekty modernizatsii ekonomicheskoy sistemy regiona. *Vestnik Adygeiskogo gosudarstvennogo universiteta*, 4, 92–99.

13. Doroshenko, S. V., & Tretyak, A. N., & Ilinbaeva, E. A. Koncepciiia strategii sotsialno-ekonomicheskogo razvitiia subregionalnogo obrazovaniia. *Regionalnaia ekonomika i upravlenie*. Available at <http://eee-region.ru/article/3807/>

14. Mironov, N., & Skorobogaty, P. (2014). Mezhmunicipalnoe sotrudnichestvo: uroki francuzskoy modeli. *Ekspert*, 20 (899), 54–57.

15. Parasiuk, I. (2012). *Terytorialnyi rozvytok v Ukraini: rozvytok ahlomeratsii ta subrehioniv*. Available at www.auc.org.ua/sites/all/.../Subregional_Structures_Development_2012.pdf

16. Osypov, V. M., & Vorozheikin, O. O., & Parasiuk, I. L. (2012). Synerhetyka subrehionalnoi vzaiemodii: ekonomichnyi potentsial ta formy rehuliuvaniia. *Ekonomika: realii chasu*. 1 (2), 151–155. Available at economics.opu.ua/files/archive/2012/No1/151-155.pdf

Received 25.04.2016

© Tyazhkorob I. V.